

human rights protection. The integration of technological innovations and novel approaches is proposed to significantly contribute to the EU's efforts in this domain, ensuring a more efficient and responsible approach to the increasingly complex challenges and opportunities in the contemporary world.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-428-3-36>

HISTORICAL REMAKE AS A PATTERN OF TRANSGENERATIONAL TRAUMA

ІСТОРИЧНИЙ РЕМЕЙК ЯК ПАТТЕРН ТРАНСГЕНЕРАЦІЙНОЇ ТРАВМИ

Shevchenko N. V.

*Graduate student at the Department
of Philosophical Anthropology,
Philosophy of Culture
and Cultural Studies
Educational and Scientific Institute
of Philosophy and Educational Policy
of Mykhaylo Drahomanov Ukrainian
State University
Kyiv, Ukraine*

Шевченко Н. В.

*аспірантка кафедри філософської
антропології, філософії культури
та культурології
Навчально-науковий інститут
філософії та освітньої політики
Українського державного
університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Самобутність та неповторність культури відображається у формах колективної пам'яті, які втілюються у традиції та ритуалах, а також в мовній поведінці індивідів, що формують спільноту. Традиції передають ціннісні та морально-етичні норми від пращурів до нащадків, а мова символізує культуру її носіїв [1]. Мовна поведінка є одним з ключових соціокультурних механізмів, що забезпечують взаємодію між індивідами через залучення свідомості, інтелекту, ціннісно-нормативних інтенцій суб'єктів спілкування. Через мову в суспільну свідомість імплантуються певні уявлення та установки, характерні для певної етнічної групи, з якої ця мова походить. У своїй мовній поведінці індивід виступає певним «продуктом» традицій, в середовищі яких він існує, соціальних груп та спільнот, до яких він належить

[2]. Мовна поведінка генерує культурне середовище, за якого вагомим чинником мотивації мовної поведінки є соціокультурні явища [3].

Уявлення суспільства про своє минуле є істотною складовою культурної пам'яті, що служить основою формування колективної ідентичності певної людської спільноти [4]. Суспільство консолідується завдяки спільному проживанню визначних подій, які формують його історичний досвід, що згодом складає символічну основу національної ідентичності. За П. Нора, пам'ять – актуальний феномен, що переживається у зв'язку з сьогоденням. Пам'ять укорінюється в місцях пам'яті, образах, об'єктах, де вона «кристалізується та знаходить притулок» [5, с. 20].

Історично склалося, що українські землі знаходяться на межі цивілізаційного зламу умовно між Заходом і Сходом. Етнічно, ментально, культурно, мовно український етнос належить до європейської спільноти народів, з якої він походить (венети Норіку). Але східним сусідом українців стало державне утворення з конгломерату фінно-угорських, тюркських та корінних народів півночі, підкорених чингізидами, які з часом перетворили свій московський улус Золотої орди на Московське царство. Починаючи з часів правління Василя III, Московія почала відмовлятися від своєї тюркської історії, традицій та звичаїв, претендуючи на історичну спадщину Київської Русі. З того часу були зумовлені численні загарбницькі війни проти українців, знищення державних утворень на українських землях та численні страждання, які український народ спіткав від нащадків Орди.

Українці сумлінно та наполегливо раз у раз створювали та відновлювали власну державність: Київську Русь у XIII ст., Запорізьку Січ, Гетьманщину у XVIII ст. та Українську народну республіку у 1921 р., а в роки поневолення національно-визвольний рух не згасав століттями, адже національна свідомість, гідність в українців вирували тим сильніше, чимдуж їх утискали.

Проте, століттями наша держава територіально була розділена між різними країнами і державними утвореннями, які були парадигмально, цивілізаційно різними за своїми світоглядом, світосприйняттям, життєвим укладом, відносинами в суспільстві, мовою, релігією, культурою тощо. Одна частина українців із західними землями входила до розвинутих європейських держав (Королівство Польське, Велике Князівство Литовське, Річ Посполита, Австро-Угорська імперія, СРСР тощо), східна й центральна частина – до Московії, згодом Російської імперії та СРСР. Таким чином, наша нація перебуваючи в складі різних держав, отримала різний історичний і культурний досвід. Проте, саме

східні й центральні землі зазнавали найбільших утисків з боку влади: за царату було видано більше 50 наказів про обмеження та заборону використання української мови. В радянський період – більше 20 подібних указів. За царату було знищено колиску української державності – Запорізьку Січ, переселено (а насправді депортовано) козацькі загони у Кубань, на р. Волгу, та в Сибір, аби розпорозити знищити ядро української національної свідомості.

В радянський період українське суспільство отримало найтяжчі колективні травми за всі часи свого існування: знищення найпрацьовитішого селянства та заслання у концтабори, підрих християнських святинь, зокрема Михайлівського Золотоверхого та Успенського соборів, древньої Церкви Богородиці Пирогощі у Києві, перетворення історичних кладовищ на міські парки, знищення наукової, творчої інтелігенції, священництва, Голодомор, геноцид українців під час II світової війни – насильницький призов селян з деокупованих радянськими військами територій у т. зв. чорну піхоту або чорносвитників, яку безжално кидали в найгірші ділянки фронту голіруч, депортації тисяч українських сімей у повоєнні роки з їх етнічних західноукраїнських земель в УРСР та колишні німецькі землі – Східну Померанію та Сілезію, що сприяло придушенню українського повстанського руху в 1950-ті роки тощо. Всі ці події, що складають наш історичний досвід, нашу колективну пам'ять, донедавна вирували лише в скупих сімейних переказах, адже до здобуття Україною незалежності у 1991 р. цієї інформації просто не існувало в публічному просторі.

Надзвичайна колективна травма породила в суспільстві явище соціальної амнезії [7], коли найтяжчі травматизуючі злочини зникають з пам'яті народу завдяки компенсаторній функції психіки як здатності виживати. За факторами визначення тяжкості наслідків колективної травми Голодомор посідає перше місце серед катастроф ХХ століття, які вплинули на українців. Адже були порушені усі фактори травматизації як тотальна несправедливість, неможливість фізично протистояти події та насильницьке замовчування. Саме знецінення радянською владою страшної катастрофи Голодомору, яка за масштабом сягає катастрофи Голокосту, замовчування та применшення її наслідків, спричинило соціальне забуття, що призвело в наступних поколіннях до розбіжностей в суспільній думці про минуле української спільноти.

Викреслення травматизуючих подій з історичного контексту, колективної пам'яті, призводить до вибудови стратегій суспільного розвитку, що враховують історичний досвід забуття, а це може спричинити повторення помилок історичного минулого. І дійсно, переважно

українське суспільство, перестало бачити небезпеку в сусідній орді, яка набирала силу й гуртувалася для нового нападу. За нової російсько-української війни нажаль, вже бачимо, що нащадки орди діють перевіреними методами: масово катують, депортують українців, заміщують населення знищених українських міст народами зауралля та Середньої Азії, переписують історію, а особливо – підручники, виховуючи покоління українців на окупованих землях в парадигмі російського імперського шовінізму.

Чому ці події постійно повторюються через століття та ворог наш один і той самий? Буремна історія возз'єднання західноукраїнських земель з центральними та східними українськими землями, вчасно публічно не засуджені зlodіяння царату та комуністичного режиму [8], не змінена суспільна парадигма внутрішньої політики, призвели до множини думок українського суспільства в болючих питаннях мови, комеморації, трактування історичних подій, спричинили повернення історичного минулого, і ми маємо проживати знову знищені в пам'яті нації уроки історії.

Але нація гартується у випробуваннях. Зараз саме такий час настав. І дійсно, українці згуртувалися, увесь світ є свідком народження нації волелюбних, сильних, свідомих, непереможних українців, гідних своїх волелюбних пращурів.

Отже, наразі важливим постає завдання змінити хід історії, перемогти тисячолітню орду, яка щостоліття приходить і нищить нашу державність. Орда є нашим екзистенційним ворогом; цивілізаційно, етнічно, ментально, у всіх вимірах – орда є нам чужа. Тому для перемоги треба починати з виховання, мови, належної комеморації. З консолідації та тривалої боротьби, коли вже ні за яких умов не постане питання розбіжностей в мові, історії, пам'ятниках та героях. Нажаль, цьому сприяла новітня російсько-українська війна.

Нації створюються та існують, доки мають пам'ять про минуле та програму на майбутнє [9, с. 152]. Наша програма на майбутнє – це суверенна незалежна держава в європейській спільноті народів, що плекає пам'ять про своє минуле, боронить свою мову і сміливо приймає виклики майбутнього.

Література:

1. Senft G. Culture and Language Use. Sydney, 2009. 280 p.
2. Parsons T. System of Modern Societies. New Jersey, 1971. 152 p.
3. Михальчук О. Мовна поведінка як категорія української соціолінгвістики. *Мова і лінгвістика*. 2014. № 5. С. 28–39.

4. Assmann J. *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge University Press, 2011. 332 p.
5. Нора П. *Теперішнє, нація, пам'ять*. Київ, 2014. 272 с.
6. Ренан Е. Що таке нація? *Націоналізм: антологія* / О. Проценко, В. Лісовий. Київ, 2000. С. 107–120.
7. Jakoby R. *Social Amnesia. A Critique of Conformist Psychology from Adler to Laing*. Boston, 1975. 191 p.
8. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів та заборону використання їх символіки», підписаний Президентом 15 травня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
9. Ортега-і-Гасет Х. *Вибрані твори*. Київ, 1994. 420 с.